

- *Про оцінювання масштабів і наслідків вимушених зовнішніх міграцій населення України (доповідач – академік НАН України Е.М. Лібанова)*
- *Ядерний тероризм Російської Федерації в Україні – виклик для світової безпеки (доповідач – академік НАН України А.В. Носовський)*
- *Кадрові та поточні питання*

ІЗ ЗАЛИ ЗАСІДАНЬ ПРЕЗИДІЇ НАН УКРАЇНИ 23 березня 2022 року

Засідання Президії НАН України 23 березня 2022 р., яке проходило в режимі відеоконференції під головуванням президента НАН України академіка НАН України А.Г. Загороднього, розпочалося хвилиною мовчання на вшанування пам'яті воїнів Збройних Сил України та всіх українців, які загинули у війні Росії проти України.

Під час засідання члени Президії НАН України заслухали доповідь академіка-секретаря Відділення економіки НАН України, директора Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України академіка НАН України **Еллі Марленівни Лібанової**, присвячену попереднім оцінкам масштабів і наслідків вимушених зовнішніх міграцій населення України (стенограму див. на с. 17).

У доповіді зазначено, що внаслідок воєнної агресії з боку Російської Федерації за період з 24 лютого 2022 р. вимушеними переселенцями стали понад 12 млн українців, більш як 3 млн з них виїхали за кордон. Зважаючи на те, що до початку війни за кордоном уже перебувало близько 3,5 млн наших співвітчизників, питання повернення з-за кордону українців після війни стає чи не найважливішим у контексті збереження української нації.

Зовнішньоміграційна хвиля, викликана воєнним вторгненням Росії на територію України, порівняно з попередніми хвилями має зовсім інший статево-віковий склад – це переважно жінки з дітьми, особи похилого віку і зовсім незначна кількість чоловіків працездатного віку. Країни – партнери України, що приймають українських біженців, здійснюють колосальний обсяг робіт з розміщення вимушених переселенців. Так, від 24 лютого 2022 р. тільки українсько-польський кордон перетнуло близько 2 млн осіб, у Німеччині на сьогодні-

ні офіційно зареєстровано вже понад 230 тис. вимушених переселенців з України, але за прогнозами уряду ФРН найближчим часом ця кількість може зрости до 1 млн осіб. Значний обсяг допомоги щодо розміщення вимушених переселенців надають Чехія, Румунія, Молдова, Словаччина, Угорщина та інші країни.

Необхідно розрізнити два типи вимушено переміщених українських громадян за кордоном: 1) особи, які отримують юридичний статус біженця та відповідне соціальне забезпечення; 2) особи, що мають тимчасовий захист. Більшість українців скористалися другим типом правового регулювання. Цей статус виник унаслідок трансформації країнами ЄС безвізового режиму з Україною та збільшення терміну перебування на їхній території до 1 року з подальшою можливістю його подовження до 2 років. Українцям, що мають тимчасовий захист у країнах ЄС, надаються права на отримання матеріальної допомоги, працевлаштування, медичне страхування, оформлення дітей до закладів освіти тощо.

Зважаючи на безпрецедентну кількість вимушено переміщених осіб, питання повернення їх в Україну стає одним з головних у переліку завдань зі збереження української нації та повоєнного відновлення країни. За різними оцінками, на сьогодні повернутися до України прагнуть від 60 до 90 % вимушених переселенців, однак ці наміри висловлюють люди в стресовому стані та на хвилі патріотичного єднання. З огляду на те, що серед біженців багато осіб з високим рівнем кваліфікації (лікарі, медичні сестри, викладачі, вихователі тощо), яких не вистачає в країнах ЄС, тривалий час їх перебування поза межами України збільшуватиме ризики неповернення.

Найголовнішим стимулом для повернення вимушених переселенців має стати швидке повоєнне відновлення економіки України, створення великої кількості нових робочих місць з гідним рівнем заробітної плати, запровадження програм професійної перепідготовки кадрів, відновлення та розвитку інфраструктури тощо. У повоєнний час окрему

роль має бути відведено соціальному діалогу та консенсусній угоді між суспільством, бізнесом і державою, зокрема щодо соціально справедливого економічного розвитку, рівного доступу громадян до суспільних благ та природної ренти, безпечного і захищеного існування кожної особистості та соціуму загалом.

В обговоренні доповіді взяли участь директор Головної астрономічної обсерваторії НАН України академік НАН України Я.С. Яцків; голова Донецького наукового центру НАН України та МОН України, директор ДУ «Інститут економіко-правових досліджень ім. В.К. Макутова НАН України» член-кореспондент НАН України В.А. Устищенко; віцепрезидент НАН України член-кореспондент НАН України О.О. Рафальський; в.о. академіка-секретаря Відділення біохімії, фізіології і молекулярної біології НАН України академік НАН України С.В. Комісаренко; директор ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» академік НАН України В.М. Геєць.

* * *

Далі члени Президії НАН України заслухали доповідь директора Інституту проблем безпеки атомних електростанцій НАН України академіка НАН України **Анатолія Володимировича Носовського** «Ядерний тероризм Російської Федерації в Україні — виклик для світової безпеки» (стенограму див. на с. 24).

24 лютого 2022 р. стався воєнний напад Російської Федерації на Україну. Того самого дня всі об'єкти Державного спеціалізованого підприємства «Чорнобильська АЕС», що знаходяться у зоні відчуження, було захоплено російськими військами. 4 березня 2022 р. російські військові обстріляли Запорізьку АЕС, внаслідок чого на території станції виникла пожежа, а потім збройні сили Російської Федерації захопили м. Енергодар та майданчик ЗАЕС. 6 березня 2022 р. під обстріли російської артилерії потрапила дослідницька ядерна підкритична установка «Дже-

рело нейтронів», розташована на майданчику ННЦ «Харківський фізико-технічний інститут».

Ці приклади демонструють, що Російська Федерація ігнорує міжнародне право, втручаючись в управління безпекою АЕС України, свідомо руйнуючи фізичні бар'єри ядерних об'єктів України. АЕС, як і будь-які інші ядерні установки, не розраховані на експлуатацію в умовах бойових дій, їх бомбардування може призвести до тяжких радіаційних наслідків із забрудненням прилеглих територій.

Своїми діями із захоплення ядерних об'єктів на Чорнобильській і Запорізькій АЕС, обстрілами дослідницької ядерної установки «Джерело нейтронів» у Харкові Росія порушує всі принципи міжнародної ядерної безпеки, створюючи загрозу радіаційних аварій.

У цій ситуації Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ), обмежившись, на жаль, лише стурбованими зверненнями до світової спільноти і не засудивши злочинні дії РФ, продемонструвало свою неспроможність протидіяти актам ядерного тероризму. Тому важливим напрямом наукової дипломатії та міжнародної діяльності НАН України на період воєнного стану є широке інформування світової спільноти, зокрема наукової, про вкрай небезпечні дії Російської Федерації стосовно атомних електростанцій та інших ядерних об'єктів України, що створює реальні загрози світовій ядерній безпеці.

Президія НАН України доручила Відділенню фізико-технічних проблем енергетики НАН України та Відділенню ядерної фізики і енергетики НАН України спільно з Відділом міжнародних зв'язків НАН України підготувати заклики до міжнародних та зарубіжних організацій щодо визнання таких дій з боку Російської Федерації актами ядерного тероризму.

В обговоренні доповіді взяли участь президент НАН України академік НАН України А.Г. Загородній та директор Українського гідрометеорологічного інституту ДСНС Украї-

ни та НАН України член-кореспондент НАН України В.І. Осадчий.

* * *

Далі члени Президії НАН України обговорили питання подальшої діяльності Національної академії наук України у складі Міжнародної асоціації академії наук (МААН). На попередньому засіданні Президії НАН України, 17 березня 2022 р., було розглянуто та схвалено звернення НАН України до керівництва МААН із закликом чітко висловити свою позицію і засудити нічим не спровоковану воєнну агресію Російської Федерації проти України. У своїй відповіді МААН фактично дистанціювалася від будь-якого засудження дій російського агресора. Асоціація ніяк не відреагувала на бомбардування мирних міст та руйнування цивільної, зокрема наукової, інфраструктури, не висловила жодної підтримки на адресу Національної академії наук України, українських громадян та нашої держави. Така позиція МААН докорінно відрізняється від позиції величезної кількості міжнародних наукових організацій, об'єднань, дослідницьких центрів, зарубіжних академії наук, окремих учених і просто людей доброї волі, які засудили російську воєнну агресію проти мирної країни й висловили свою підтримку Національній академії наук України та всьому українському народу.

З огляду на це Президія НАН України одностайно прийняла рішення про вихід Національної академії наук України зі складу Міжнародної асоціації академії наук.

* * *

Члени Президії НАН України розглянули також низку поточних питань:

- прийняли рішення про відтермінування весняної сесії Загальних зборів НАН України та сесій загальних зборів відділень НАН України до припинення дії воєнного стану в Україні;

- схвалили започаткування цільової програми наукових досліджень НАН України

«Створення біоматеріалів та наукових основ їх застосування в реконструктивно-відновлювальній медицині» на 2022–2026 рр.;

- затвердили заяву Президії НАН України про спростування повідомлень російських ЗМІ та урядових кіл Російської Федерації про нібито наявність в Україні лабораторій з розроблення біологічної зброї;
- заслухали інформацію академіка НАН України Я.С. Яцківа про здійснення науково-ви-

давничої діяльності НАН України в нових умовах;

- обговорили питання про заходи з відновлення (відбудови) об'єктів майнового комплексу НАН України, які були пошкоджені в результаті збройної агресії Російської Федерації проти України.

За матеріалами засідання підготувала О.О. Мележик